

קונטרס

'בדד ישב'

פתרונות הלכתיים לקיום המצוות, לנמצאים 'בבידוד' מנגיף
'הקורונה'
הצורך לפי הדין וההלכה לשמור על הכללים וההנחיות של
'משרד הבריאות'
וסגולות ותפילות 'לזמן מגיפה ודבר'

מאת הרה"ג רבי **אברהם מימון** שליט"א
רב בית כנסת 'רמה' בעיה"ק ירושלים תובב"א
ומחבר ספרים דרך האתרים, האושפיזין, ומשנת אברהם 'המטמון שבפרשה' ועוד.

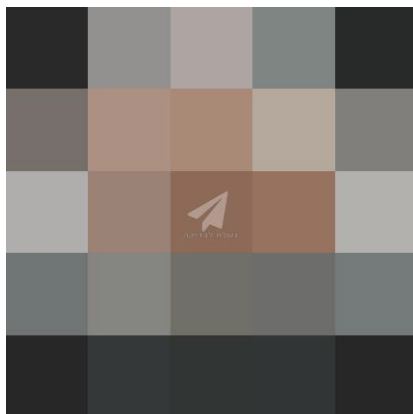
אדר - תש"פ

להצלחה שפע ברכה וטובה בריאות לשלמה בן ברכה ולרפואה רבי יעקב בן
זוהרה, ולהבדיל לעילוי נשמת אפרים בן ציונה וכן לרבנית הצדקת נילי בת

מרים

כל הזכויות שמורות
לבית ההוראה "תורה ברמה"

יוצא לאור על ידי בית הכנסת המרכזי 'רמה'

רחוב יוסי בן יעזר 11 קטמון ירושלים

ניתן להשיג בטלפון: 0548458068

דוא"ל - 8458069@gmail.com

הודעה חשובה לציבור הקוראים:

אתה נהנה מהקונטרס??? יופי!!!!

כל מי שרוצה להנציח את שמו של אחד מקרוביו על ספר שיעמוד לדורות

עולם וכל מה שילמדו בו יהיה לזכות יקירך

זה הזמן בואו להיות שותפים

יש על השולחן את הספרים הבאים:

'המטמון שבפרשה' חלק ב

'המטמון שבהגדה'

'המטמון שבמועדים' 8 כרכים עבי כרס על כל חג וחג....

הקדמה

בשבועות ובימים האחרונים משתוללת לה בעולם המגיפה הנוראה 'הקורונה' שישנם בעולם כבר אלפי מתים ואלפי נדבקים, וכן בעוונותינו הרבים מגיפה זו הגיעה גם לשערי ארץ ישראל ארץ הקודש, ועל פי הנחיות משרד הבריאות כל אדם שחוזר מכל המדינות שבהם משתוללת הנגיף עליו להיות בבידוד ומשך 14, וישנם אלפים ששוהים בבידוד וביניהם הרבה שומרי תורה ומצוות שנפשם בשאלתם בשאלות רבות כיצד לנהוג לפי ההלכה.

לכן נטלתי על עצמי, לאחר שכמה ממורי ההוראה החשובים בעיר הקודש ירושלים תובכ"א ביקשו ממני לכתוב פתרונות הלכתיים עם מקורותיהם בקצרה, למען יהיה לעזר ולתועלת הן לאנשים הנמצאים בבידוד, והן לרבנים ולמוראי ההוראה שיהיה מענה בפייהם להשיב תשובה ברורה לחפצים לדעת מה דעת תורה וההלכה ככל מיני מצבים בהם האדם מנותק מהעולם ומהסביבה.

עוד יש לי להודיע שלצערנו הרב בדור הזה ישנם הרבה 'מרצים' ורבנים קלי דעת וחסרי אחריות שלא קראו ובטח שלא שנו ומורים הלכות לרבים בלי מקורות כמו שראיתי אחד בור ועם הארץ, שנשאל על אדם שהגיע מאטליה האם מותר לו לצאת להתפלל במניין, ומה ענה לו 'הרב' אם יאמר קטורת על גבי קלף יכול לצאת מהבית..... ואלו דברים בטלים ומבוטלים למי שקצת יודע הלכה, שלא סומכים על שום סגולה כשלפי הטבע אדם צריך לשמור את עצמו, אבל ככה זה היום, ובשביל למנוע 'את ההתפרצות של אותם מושבים' עלינו להקדים תושבה עם מקורות בפוסקים לפני שיבואו כל מיני בורים ועמי הארץ שאתמול חזרו בתושבה והיום נהיה לי רב ופוסק.

ובכלל כיום יש עוד תופעה שכל אחד נהיה נביא וחווה, וכל רב עם כיפה וזקן יודע חשבונות שמים בשל מה קרה המגיפה, ולמה זה הגיע, ומי אחראי עליה... ועוד.. ועושים לך כל מיני גימטריות מתי יתגלה משיח, והם עוברים על דברי רבותינו בתלמוד (סנהדרין צו ע"ב) 'תפיח רוחן של מחשבי קיצין', וברמב"ם (הלכות מלכים פרק יב הלכה ב), ובפירוש רבינו הרמב"ם בפירוש המשנה (סנהדרין פרק חלק היסוד השנים עשר) 'אין לקבוע לו זמן ולא לפרש את המקראות כדי להוציא מהן זמן בואו אמרו חכמים תיפח דעתן של מחשבי קיצין'. עיי"ש.

ועל כגון זה נאמר מה שאמרו רבותינו בגמרא (בבא בתרא יב ע"א) 'מיום שחרב בית המקדש לא ניתנה נבואה אלא לשוטים ולקטנים', וכן הוא בזוהר הקדוש (שמות ו ע"א).

וחלילה לחשוב שאין צורך להתחזק בסגולות ובמצוות ולשוב אל ה' יתברך, בוודאי שצריך, אבל אנחנו לא יכולים לומר בשל מי באה המגיפה הזאת, עלינו להתחזק בקיום המצוות ובתורה וביראת שמים אהבת ישראל וכבוד הזלות.

והתפילה לחי העולמים, השוכן בשחקים, שייביט על נחלתו השוממה שאחד בני הגבירה נמצאים מחוץ למקדש ובני השפחה נמצאים בתוך המקדש, ויגאל אותנו גאולת עולם אמן.

פרק א

חובת השמירה והזהירות מהנגיף

א. הזהירות מלהידבק בנגיף קורונה

חובה לשמוע להנחיות משרד הבריאות ולמומחיי הרפואה, בכל ההרחקות והאזהרות, שכן ההתרחקות והשמירה מן הנגיף הוא 'דין והלכה', והעובר על ההנחיות עובר באיסור.

ובכן מחלות מדבקות ווירוסים שונים ומשונים היו גם בזמן התלמוד ונראה כיצד רבותינו התרחקו ונזהרו ונשמרו, בתלמוד במסכת כתובות (עז ע"ב) מובא שהיה בזמנו חולי הנקרא 'ראתן' שזו מחלה שיש לחולה שרץ במוחו, שבתלמוד במסכת גיטין (ע ע"א) מובא ש'חולי ראתן' הם אנשים חלושים וחולים מאוד, ובגמרא בכתובת שם מובא שרבי יוחנן הזהיר את תלמידיו ובני עירו 'היזהרו מזוכבים בעלי ראתן' דהיינו זבוב שהיו על החולה ראתן, יש להיזהר ממנו שכן הזבוב עלול להעביר את החולי, וכן רבי זירא לא היה יושב במקום שהרוח יכולה לנשב על שניהם יחד מחשש שרבי זירא יידבק במחלה, רבי אמי ורבי אסי לא היו אוכלים מביצי תרגולת שנמצאות באותו מבוי שנמצא שם חולה זה!¹

¹ ויש עוד מקורות לזה, ראה גמרא במסכת בבא קמא (ס ע"ב) רבא בשעת הדבר היה סוגר את החלונות, מחשש להידבקות עיי"ש ברש"י וכן ראה גם במדרש רבה (ויקרא פרשה טו פסקא ג) שרבי יוחנן אומר אסור לילך במזרחו של מצורע ארבע אמות, ורבי שמעון בן לקיש אומר אפילו מאה אמה, ולא פליגי מאן דאמר ד' אמות שאין הרוח יוצא ממנו, ומאן דאמר מאה אמה בשעה שהרוח יוצא, רבי מאיר לא אכיל בעי מן מבוואה דמצורע, רבי אמי ורבי אסי לא הוו עיילי למבוואות של מצורע. וכן נפסק ברמב"ם (הלכות רוצח פרק יב הלכה ד), ובשולחן ערוך (יורה דעה סימן קטז סעיף ה) שיש להתרחק מן המצורע מחשש להידבקות, וזה הטעם שמצורע יושב בדד מחשש הידבקות ממנו, ראה באריכות רבה לגאון בעל מרגלית הים בספרו מקור חסד (על ספר חסידים סימן תרעג) שהאריך בגאונותו ובבקיאותו האדירה להביא מקורות רבים שמחלת הצערת היא מדבקת ויש להיזהר מלהידבק בה, אמנם בזמן הזה הצערת אינה מדבקת אלא אם נמצאים אם החולה זמן רב מאוד כמה שנים, כפי שהאריך בספר נשמת אברהם, וכן באריכות רבה בספר כרם אליעזר (נגעים סימן יא).

אמנם אציין מעוד מקומות ומקורות בדברי רבותינו שהיו מודעים למחלות מדבקות, ראה בפירוש הרמב"ן על התורה (פרק יט פסוק יז) שהמלאך אומר לוט 'הימלט על נפשך אל תביט אחרריך' וכתב הרמב"ן וז"ל: 'כי הראות באוויר הדבר ובכל החוליים הנדבקים זיק מאוד וידבקים, וכן המחשבה בהם, ולכן ייסגר האיש המצורע וישוב בדד וכו' ולכן היתה אשתו של לוט נציב מלא, כי באותה המכה במחשבתה כאשר ראתה גופרית ומלח היורד עליה מן השמים ודבק בה: עיי"ש. וכן ראה ברבינו בחיי (במדבר פרק טז פסוק כא), ובשו"ת מהרשד"ם (חושן משפט סימן שמו), ובשו"ת בית דוד (סימן כב) שכתב: 'על דעת על דעת השאלה בחולי המתדבק, אם מותר לשמשו, או אולי אסור משום ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ועיין שו"ת מהר"ל שצריך לברוח מן הדבר כשהדבר בעיר, ובשבת (לב ע"א) אל יעמוד בשעת סכנה, ומה שכתב כת"ר שיש לומר דהוי כמו מאבד עצמו לדעת כיון שמוסר עצמו לסכנה: עיי"ש. וכן ראה לרבי אברהם אולאי בספרו חסד לאברהם (בעין משפט נהר כח) שכשיש דבר בעיר העיקר הוא לא נשום את אוויר החולים. עיי"ש ובספר רפואה וחיים (פרק ה).

ורואים כיצד חכמינו ורבותינו נזהרו במשנה זהירות לא להתקרב לחולים מחשש שמא ידבקו, שכן יש להיזהר ולהתרחק מחשש סכנה וכמו שמפורש במקרא (דברים פרק ד פסוק טז) 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם'.

ב. לא לסמוך על תפילות וסגולות

כל שאפשר על פי דרכי הטבע להיזהר ולהינצל מן הסכנה, אסור לפי ההלכה לסמוך בזה על תפילות וסגולות, ולכן גם שיש כל מיני סגולות להינצל מכל מיני מגיפות בכל זאת חובה לשמור על הכללים², אמנם אין לנו ספק שחובה עלינו להתפלל³ ולבקש מהקב"ה שיחוס וירחם על כלל העולם שכן נאמר 'ורחמיו על מעשיו', ובפרט על עם ישראל, אבל לסמוך על התפילה ולהתנהג שלא לפי ההנחיות והכללים הוא איסור גמור.

ג. חשש רחוק של סכנה

ולפי ההלכה אפילו בספק ובחשש רחוק של סכנה, אם האדם לא נשמר עובר באיסור 'ושמרתם מאוד לנפשותיכם'⁴.

ד. לא שומע להנחיות משרד הבריאות

חולה שלא שומע להנחיות משרד הבריאות והוא מסתובב בחופשיות, ויש חשש אפילו רחוק שאולי והוא נושא את הנגיף ואחרים עלולים להידבק ממנו הוא עובר באיסור 'לפני עור לא תתן מכשול' ובאיסור 'לא תעמוד על דם רעך', וכן אדם שצריך

והנה ראיתי בספר כרם אליעזר (נגעים סימן יד) שהביא מהחשושי חמד (סנהדרין ק"ז ע"ב) שכתב לדון בשאלה: באדם החולה במחלה מדבקת, כגון בימינו השפעת המקסיקנית המדבקת, וגורמת למות, אם יש לפניו ב' רופאים היכולים לטפל בו ואחד מהם כהן האם יש להעדיף אחד על השני ואולי עדיף שהישראל יטפל בו כיון דאמרינן בהוריות דף יג ע"א שכהן קודם לישראל להחיותו והאריך שם מדברי המרגליות הים בשם הילקוט הגירשוני בשם אהבת יהונתן דמצורעים לאו משום טומאה נשלחו אלא משום שצרעת הוא מחלה מדבקת ופחדו תושבי העיר שלא תדבק בהם צרעת וכתב על זה כי מדבריו נראה שבמחלה מדבקת עדיף שכהן יטפל כיון שהוא חסין יותר משאר ישראל, וצ"ע אם גם בימינו נאמר כלל זה שעדיף לבחור רופא כהן להתעסק בחולים. ע"כ. והעיר על זה הכרם אליעזר: והנה מש"כ לדון האם זה שייך גם בכהנים שבזמנינו לכאורה יש לדון גם בזמן הבית גופא, האם רק בנגעים היתה שמירה מיוחדת לכהנים, שלא יתדבקו או דהוא הדין כלפי שאר מחלות מדבקות רח"ל. עיי"ש ודפח"ח.

² כן מובא בשו"ת חתם סופר (יורה דעה סימן קעב ד"ה אמנם) שכל שאפשר על פי הטבע להיזהר ולהינצל מהסכנה אין לסמוך על רחמי שמים, כיון דאיכא מצוות עשה 'ושמרתם מאוד לנפשותיכם'. עיי"ש.

³ שכן יש מחלוקת האם יש מצווה מדאורייתא להתפלל בכל יום, אבל בשעת צרה לפי כל הראשונים החובה להתפלל היא מהתורה. ולקמן בפרק ג נאריך בזה עוד.

⁴ כן כתב בספר חינוח וחסידא (חלק א דף קל ע"ב).

להיות בבידוד כיון שהגיע ממדינות סין, איטליה, תאילנד, שיש חשש גדל להידבקות הרי הוא בחשש לעבור ובספק לעבור על האיסורים האלה.⁵

ה. להודיע ברבים – כבוד הבריות

אדם שיודע שחברו חזר מארצות סין או אטליה ומעוד מדינות שיש בהם חשש להידבקות (ולפי ההערכה של המומחים בימים הקרובים ההנחיות האלו יהיו מאדם שבא מכל העולם) שההנחיות של משרד הבריאות היא להיות בבידוד, ובכל זאת אתו אדם חסר אחריות הוא מגיע לבית הכנסת יבקש ממנו בצורה יפה לעזוב את בית הכנסת, וחובה ומצוה להודיע ברבים, הגם שאותו אדם התבייש שאין כבוד הבריות דוחה חשש איסור ד' לא תעמוד על דם רעיד⁶

ה. ביקור חולים כשיש חשש הידבקות

הגם שמצוות ביקור חולים היא מצוה יקרה וחשובה עד מאוד,⁷ אין מצוות ביקור חולים לאדם שנושא את הנגיף, וכן לאדם שנמצא בבידוד⁸, אלא יקיימו את מצוות

⁵ כן כתב בספר חסידים (סימן תרעג), ורבים וטובים הביאו את דבריו להלכה, ראה בהגהות רע"א (יורה דעה סימן קטז סעיף ה), ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן יז פרק ה), שו"ת חמדת צבי (חלק ב סימן יט אות ו). ועוד ראה נא בשו"ת נשמת כל חי (חלק ב חושן משפט סימן פט דף פט ע"ה) שגשאל ברופא שהיה מרפא חולים בזמן מגיפה והוא רוצה לבוא ולהתפלל בבית הכנסת וישנם כמה יחידים שמעכבים עליו, שהם יראים שמא ידבקו מהחולי, והרבים רוצים לעשות איזה מחיצה ובכל זאת היחידים לא מסכמים לכך, והאריך שם רבינו חיים פלאגי לכתוב שההלכה והדין הוא עם היחידים. עיי"ש.

⁶ כן ראה ברמב"ם (הלכות כלאים פרק י הלכה כט), ובשו"ת טוב טעם ודעת (מהודרא תליתא חלק ב סימן קטז) שהאריך להוכיח ואפילו בספק כלאים פשוטו מיד, והגם שיש חילוק בין איסור דלא תעמוד על דם רעיד ששבו ואל תעשה לבין איסור כלאים, ראה בשו"ת שאגת אריה (סימן נח) ויש לדון, וכן כיוצא בזה העלה בנידון דומה בספר שיעורי תורה לרופאים (כרך ה סימן רחצ עמוד 65)

⁷ הגמרא במסכת בבא מציעא (ל ע"ב) לומדת מהפסוק שנאמר בתורה (שמות יח, כ) "והודעת להם את הדרך ילכו בה", והודעת להם, זה בית חייהם, את הדרך, זו גמילות חסדים, ילכו, זה ביקור חולים. ועוד מבואר בגמרא במסכת נדרים (לט, ע"ב) ש'לומדת רמז לחובת ביקור חולים מהנאמר בתורה (במדבר טז, כט) במחלוקת קורח ועדתו "אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם", היינו שעדת קרח ימותו טבעי שבו מותם כמות בני אדם שקודם למיתתם הם חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן, וכפי שהפסוק (שם) אומר "ופקדת כל האדם יפקד עליהם" היינו שפקידה הוא לשון זכירה, שמכריו של החולה זוכרים את החולה ומבקרים לדעת את שלומו. וכבר האריכו בזה האם חובת ביקור חולים היא מהתורה או מדרבנן, שבעל ההלכות גדולות (עשה לו) מנה את מצות ביקור חולים במניין המצוות שלו, וכן כתב השולחן גבוה (יורה דעה סימן שלה) בדעת הרמב"ם, וכן כתב בדעת הרמב"ם בספר אמרי בינה (סימן יג, אות ג), וראה מה שכתב לפשר בדעת הרמב"ם בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ב סימן תקצד), וראה בספר חקקי לב (סימן יז ד"ה עוד כתב) שרבינו יונה והריטב"א כתבו שמצות ביקור חולים היא מהתורה, ורבינו השדי חמד (מערכת הכללים מערכת ב אות קטז) העיר שהרב חקקי לב לא גילה לנו היכן הריטב"א ורבינו יונה שהוכיח. ועוד עיין בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן מא).

⁸ והנה אם יש מצוות ביקור חולים לאדם שיש לו מחלה מדבקת, הנה בשו"ת הרמ"א (סימן כ) מבואר שלעולם יש מצוות ביקור חולים אפילו בחולי המדבק, שלא מצינו בחז"ל מחלה מדבקת אלא בחולי הראתו, והביא את דבריו להלכה הכנסת הגדולה (יורה דעה סימן שלה ס"ב), ולכאורה צ"ע שהרי כשמצוי ההיזק לא אומרים בזה שולחי מצוה אינם ניוקים, כמבואר בגמרא בפסחים (ח ע"ב), ואפילו במקום פיקוח נפש אסור לו לאדם לסכן את עצמו בשביל חברו כמו שכתב בשו"ת הרדב"ז

ביקור חולים באמצעות הטלפון או עדיף באמצעות מצלמת אינטרנט וכיוצא בזה שרואה פנים מול פנים⁹.

ט. תשלום ממוני על נזק

(חלק ג סימן תרכז), וכן כמה אחרונים התקשו בדברי הרמ"א הנ"ל ראה בשו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן רנא), ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן יז) קונטרס רפואה בשבת פרק ה אות ג) כתב לבאר בדוחק עיי"ש. וכבר המהרש"ם בספרו דעת תורה (יורה דעה סימן שלה סעיף ה) כתב שבוודאי מונת הרמ"א לומר שיעמוד בבית החיצון וישאל לשלומו, ובכלל גם אם הבנת דברי הרמ"א כפשוטם רבים חלקו על דברי הרמ"א שולחן גבוה (יורה דעה סימן שלה ס"ק א) כתב על הכנסת הגדולה ומי שומע לו ליכנס בסכנת נפשות, ובשו"ת בית דוד (סימן כב), ובשו"ת נשמת כל חי (חלק ב הושן מפשט סימן עט), אמנם רבינו שדי חמד (מערכת ב אות קטז) נשאר בזה וצ"ע, ורבים מפוסקי דורנו העלו להלכה שאסור לבקר חולה כשיש חשש שידבק במחלה זו ראה נא בשו"ת דברי יציב (הושן מפשט סימן עט), ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן יז), ושו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן רנא), ובספר חזון עובדיה (אבלות חלק א עמוד יד), ובשו"ת מאמר מרדכי (חלק ג סימן כא, עמוד קסה). ובשו"ת קנין תורה (חלק ד סימן קטז), ובשו"ת עטרת פז (חלק ג סימן ז).

⁹ כן הארכתי בספרי דרך האתרים (בקיצורי ההלכות פרק ו אות ד, ובמדור התשובות סימן פו) ואביא כאן את הדברים בקצרה, בחובת מצות ביקור חולים אנו מוצאים מבוכה גדולה, שמחד גיסא הגמרא במסכת סוטה (יד ע"א) לומדת מהנאמר בתורה (בראשית יח, א) "וירא אלקי ה' באלוני ממורא" שבא הקב"ה לבקר את אברהם אבינו בעת חוליו, ביום שלישי למילתו, כי יש גם מצוה על כל יהודי לבקר את חברי החולה. ומבואר, שחובת ביקור חולים הוא דווקא כשמבקר את חברו פנים אל פנים. אך מאידך גיסא, מדברי הגמרא (לט ע"א) מוכח שגם כששואל בשלומו על ידי אדם אחר הוא מקיים מצות ביקור חולים. זאת ועוד, מבואר בגמרא (שם) שהחובה בביקור חולים היא לדאוג לצרכיו של החולה כגון תרופות ומאכל ומשתה.

אמנם נראה שאין סתירה כלל, שהרי ניתן לומר כי המאפיין את כל הטעמים שהזכרנו במצוות ביקור חולים מטרם אחת, והיא - "להקל מעל החולה את מחלתו", אך בצורת קיום המצוה בשלמותה יש לקיים את כל התנאים המבוארים, היינו, א. לעזור לצורכי החולה. ב. לבקש עליו רחמים. ג. לשאול בשלומו. אך ברור הדבר שגם אם אין אפשרות לקיים את כל התנאים שהזכרנו, אין ספק שהמקיים אפילו את חלקם, מקיים את מצות ביקור חולים אך לא בשלמותה. וכן מבואר בדברי הרמב"ן בספר תורת אדם (שער המיחוש, ד"ה במסכת נדרים). לאור זה, כאשר החולה נמצא בבית החולים ושם מטפלים בו באכילה ובשתייה ובתרופות ובכל צרכיו, וכל מה שמוטל על המבקר היא רק החובה לבקש עליו רחמים, או לגרום לחולה לקורת רוח, יוצאים ידי חובה על ידי מצלמת אינטרנט, כאשר הוא מתעניין במצבו של החולה, ומבקש עליו רחמים: מאידך, יתכן לומר שגם בקשת פנים אף כאן במידה מושלמת, שהרי יתכן וכל בקשת הרחמים היא דווקא במצב שרואה את החולה וצערו באופן מוחשי רחמים אל פנים, ומחמת כך מתעורר ליבו לבקש עליו רחמים.

וגדולי פוסקי זמנינו דנו, האם יוצאים ידי חובת מצות ביקור חולים באמצעות הטלפון, שבשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק א סימן רכג) כתב שיוצאים ידי חובה, וכן מתבאר משו"ת באר משה (חלק ב סימן קד, ובסוף סימן קו), שו"ת יחיה דעת (חלק ג סימן פג), ובספר חזון עובדיה (חלק א עמוד יא), ובספר יקלוט יוסף (ביקור חולים עמוד מג), ובשו"ת מנחת שלמה (חלק ב סימן פב אות ט), ובשו"ת מאמר מרדכי (חלק ג עמוד קסג) ובשו"ת דברות אליהו(חלק ב סימן יא), ובספר מנחת אשר (בראשית סימן כ עמוד קס), ובספר הלכתא מאורייתא (חלק א סימן ד), וכל שכן בנידונו שלפני דברי האחרונים הללו יצאו ידי חובה בביקור חולים באמצעות מצלמת אינטרנט.

מעניין לציין כי בשו"ת מנחת יצחק (חלק ב סימן פד) בתשובה שנכתבה בשנת תשט"ו (לפני חמישים ושמונה שנים) דן ממש בנידון זה, ואעתיק את לשונו: אם יתפתח הטעלויזיעשן (הטלוויזיה) לשימוש יחידים כמו הטלפון כהיום ויהי יכולת לראות החולה ולספר עמו, כדבר איש אל ערעה פנים בפנים, בודאי אין צריכים שיראה כל דבר בשיעור האמיתי. עיי"ש. ומפורש בדבריו שיוצאים ידי חובה על ידי מצלמת אינטרנט. ובספר פחד יצחק (אגרות וכתבים סימן לג) כתב: כל עזרה המוגשת לחולה בתורת חולה, נכללת היא במצות ביקור חולים, ואין הענין תלוי באומדנא של מילי דעלמא אם בפעולה הנידונת משום הקלה לחולי של אדם, ולא עוד שגברא כי תרגומה של המילה 'ביקור' בביטוי 'ביקור חולים' אינו 'וויזט' (ביקור) אלא שתרגומה הוא מלשון 'בקורת תהיה', כלומר העיון במצבו של החולה. ובמובן זה של ביקור חולים, אין שום הבדל יסודי בין שיחת טלפון או התעסקות באופן אחר, כי הכל כללו בחובת ה'עיון' לשם עזרה במצבו של החולה. עיי"ש. ומבואר מדבריו שניתן לקיים את המצוה בשלמותה דרך הטלפון. מסקנת הדברים, לעיל הבאנו מדברי הגמרות והפוסקים שישנם דרגות ורמות בביקור חולים, ובוודאי שהרמה הגבוהה והרצויה היא ללכת בגופו לבקר.

אדם שהיה חולה 'בנגיף' והסתובב בחברת אנשים, ואנשים אחרים נדבקו ממנו ובעקבות כך ניזוקו יש לדון אם הוא חייב לשלם להם על הנזק שגרם, אמנם אין ספק שלפי ההלכה והדין הוא חייב לצאת ידי שמים ולשלם לניזוקים את הנזקים שגרמו להם¹⁰.

¹⁰ יש לפלפל בדברים באריכות וכאן אכתוב בקצרה, הנה הנגיף אינו יוצא ועובר באופן מידי וישיר לאדם אלא הוא שט באוויר ואחרי זמן מה הוא חודר לגופו של חברו, כך שלכאורה אין לחייב אותו מדין אדם המזיק כיון שאין זה נחשב לכוחו, ועוד שלכאורה זה 'גרמא' לפי שיטת הרא"ש והרא"ש (בבא בתרא פרק ב סימן יז) כתב דגרמא בעלמא כההיא דשיסה בו כלב ונחש לא ברי הויקא כולי האי דשמא לא ישוך הכלב והנחש וכו', וכן פורץ גדר שממילא הבהמה תצא, היינו כל שלא ברור שהיה היוק, אם כן יש לו דין דגרמא, אלא שיש רבים מזהאחרונים שכתבו דאם הוא מתכוון להזיק גם כשלא ברי הויקא חייב מדינת דגרמי וזה בעצם החילוק לשיטתם בין גרמא לגרמי אם הוא כשמתכוין להזיק חייב, וכשאינו מתכוין להזיק פטור, כן נקט הגר"א (חושן משפט סימן שצג ס"ה, ובסימן תיח, ס"ק יט), ובשו"ת אדמת קודש (חלק ב חושן משפט סימן ד), ורבינו הגר"ח זיע"א בשו"ת רב פעלים (חושן משפט חלק ג סימן ח) הביא חילוק זה משו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא סימן יח), ובמשנת יעב"ץ (חושן משפט סימן נו).

ונראה שגם כשאנו מתכוון להזיק וגם לפי שיטת הרא"ש יש לחייב אותו מדין 'אש' ואסביר כל אדם שמביא מזיק למקום אחד ויש כוח אחר שמוליד את המזיק הרי זה חייב 'מדין אשו משום חציו', והרי זה דומה למה שפסק השולחן ערוך (חושן משפט סימן קנה סעיף לד) וז"ל: מי שעשה גורן בתוך שלו או קבע בית הכסא או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהם, צריך להרחיק כדי שלא יגיע העפר או הריח בית הכסא או האבק לחברו כדי שלא יזיקו, ובפלו היתה הרוח הוא שמסיע אותו בשעה שעושה מלאכתו ומגיעתו לחברו הרי זה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפילו על ידי רוח מצויה שכל אלו כמו שהזיקו בחציו הן ומפורש שכל שלא הרחיק חייב וגם כשלא התכוון להזיק.

ולכאורה קשה לדמות זאת לחיוב אש, דבאש ההיזק נעשה מיד ואילו הכא רק אחרי כמה שעות הוא ניזוק מהנגיף, דיש לומר לפי המבואר בשולחן ערוך (סימן שצג סעיף ב ובסמ"ע ס"ק ד) כתב שבהמה שאכלה פירות הרבה וניזוקה כשהכניס את הפירות ללא רשות בעל החצר וכשבעל החצר לא היה בנמצא בעל הפירות חייב לשלם הגם שהנזק לא היה מידי. וצ"ע. אלא שאם הנגיף עובר עלי 'מוגע' בזה לא שייך לחייב אותו מדין אש שכן הנזק נעשה על ידי מעשיו כמבואר בש"ך (סימן שפו ס"ק כג), ועוד עיין כיוצא בזה בשו"ת בית שלמה (חושן משפט סימן קכו) באדם שהיו לו בהמות שהיו חולות במחלה מדבקת ושלח אותם לשדה והבהמות שלו הדביקו בהמות של חברו על ידי האוכל שאכלו שם וכתב שהוא פטור דהו"ל שלא תאכל והם הביאו לעצמם את הנזק, עיי"ש.

ובנידון הנגיף לא ניתן לדעת איך החולה נדבק אם על ידי האוויר או על ידי מגע כך שקשה לחייב את המזיק מדין אש, השאלה אם לחייב אותו מדין גרמא, וזה יהיה תלוי במחלוקת בדעת השולחן ערוך אם יש חיוב בגרמא, דהנה הש"ך (סימן שפו ס"ק ד) שכתב בדעת השולחן ערוך שיש חילוק בין גרמי לגרמא, וכך כתב דלקדק בלשונו של השולחן ערוך בכוונת רביה הסמ"ן: חילוק שבין גרמא בניזוקין לדינא דגרמי. (ובמקום אחר הארכת לי להביא מכאן ראייה שהכתורות נכתבו בידי השולחן ערוך) וחזר על זה רבינו הש"ך (חושן משפט סימן תיח, ס"ק ד), ובכנסת הגדולה (חושן משפט סימן שפו ס"ק צג), ובשו"ת שדה הארץ (סימן יח). אך שיטת הסמ"ע (סימן שפו ס"ק א) שכל גרמא חייב ואין חילוק בין גרמא לגרמי.

ואם כן נידונו יהיה תלוי האם יש חיוב או לא, ולכאורה המזיק יכול לומר קים לי כשה"ך ולפטור את עצמו, אלא שיש לציין שבתוספתא (בבא קמא פרק ו הלכה א) מובא שדינו מסור לשמים, ועוד מובא בתוספתא (שבועות פרק ג הלכה ב) וברושלן (בבא קמא פרק ו הלכה א) שאין השמים מוחלים לו עד שישלם. והמאורי (בפלו קמא נו ע"א ד"ה כל) כתב שיש חובה על המזיק לשלם את ניזוקו, ונפסל לעדות ויש עליו איסור גזל. אלא שלכאורה מדברי רש"י (גיטין נג ע"א ד"ה וחייב) כתב שחייב בדיני שמים, פורענות לשלם לרשעים, שנתכוין להפסיד את ישראל. ומשמע מדבריו שאין זה חיוב תשלום ממוני, אלא עונש בידי שמים. אלא שבשו"ת דברי נחמיה (אבן העזר סימן נא) כתב שאין הוכחה מדבריו רש"י שאין חיוב תשלומים אלא כוונת רש"י לומר שיש עליו עונש משמים אם לא ישלם את ההזיק.

ובשו"ת מהר"ם מינץ (סימן קא הובא בכנסת הגדולה חושן משפט סימן כה, בהגהות הטור ס"ק כג) כתב שאדם שחייב בדיני שמים, צריך הדין להודיע בנחת תוכחת מוסר שיצא ידי חובתו לשמים, ואם קיבל מוטב ואם לאו, יאמר הדין לפני שני בעלי הדין להכריז על החייב בדיני שמים. אמנם בים של שלמה (בבא קמא פרק ו סימן ו) אחרי שהביא בדבריו תשובה שבה נכתב שהחייב בדיני שמים הדינים יכולים לכופו בדברים, כתב שממה שאמרו שחייב בדיני שמים היינו שאין חובה כלל מדיני אדם אלא רק בדיני שמים ולכך אין את האפשרות גם לכופו במילים.

פרק ב

תפילה וקיום מצוות

א. תפילה בציבור

אדם הנמצא בבידור אסור לו ללכת להתפלל בבית הכנסת בציבור, וכיצד יעשה ויחשב לו תפילה בציבור, יבקש מאחד מהמתפללים להעביר לו את התפילה המתקיימת בבית הכנסת על ידי עשרה, באמצעות הטלפון החכם, ורשאי לענות אמן וקדיש וקדושה ונחשב לו לתפילה בציבור¹¹.

והגם שלא ניתן לחייב את אותו נושא הנגיף מכל מקום הוא מחויב בדיני שמים, ואף נחלקו האחרונים האם הניזק יכול לתפוס בנכסי המזיק בגרמא, והדברים ארוכים, בשו"ת הריב"ש (סימן שצב) דן אם תפס הניזק מעצמו האם מוציאים זאת ממנו, וכתב שמוציאים ממנו, והביא שכן כתבו הגאונים הובאו ברמב"ן (בבא מציעא סז ע"א ד"ה ושוב ראית) לענין אבק רבית שאינה יוצאה בדיינים שאם אחר שפרע הלוח למלוה, תפס הלוח מן המלוה כשעור ההוא אבק רבית, מוציאים ממנו. ובגליון רע"א (חושן משפט סימן כח) הביא בשם הרשב"א והר"ן שהביאים הנימוקי יוסף (בבא מציעא לה ע"א מדפי הר"ף) שאם תפס הניזק לא מוציאים ממנו. עיי"ש. אך מה שכתב רע"א לדייק מדברי הרשב"א רבינו התומים (שם ס"ק ד) כתב לדייק מדברי הרשב"א להפך שאם תפס מוציאים ממנו. עיי"ש. והמהרש"ל בספרו ים של שלמה (בבא קמא פרק ו סימן ו) למד בשיטת רש"י שאם תפס מוציאים ממנו. עיי"ש ומה שהעיר עליו בשו"ת שבות יעקב (חלק א, סימן קמו) כבר העיר עליו רבינו התומים (ס"ק ד) שכנראה לא עיין בדבריו של רש"י עצמו. עיי"ש.

ולהכרעת ההלכה אם מועיל תפיסה או לא, נחלקו רבותינו הפוסקים, בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סימן תעו) מבואר שכל שתפס לא מוציאים ממנו, וכן המהנה אפרים (דיני רבית סימן טו) נקט כשיטת רש"י שאם תפס לא מוציאים ממנו, וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (חלק א, סימן קס), וכן מבואר מדברי שו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן רכט), וכן נראה מדברי רבינו הנתניבות המשפט (סימן כח) וכן מתבאר מדברי הגר"ש קלוגר בהגהות חכמת שלמה (חושן משפט סימן כח), ובשו"ת שבות יעקב (חלק א סימן קמו), ובשו"ת חיי הלוי (חלק א חושן משפט סימן קיח). ואם כן לדינא בודאי שהתופס יכול לומר קים לי כהנך פוסקים, ולא כפי שנתבאר בשו"ת חיי הלוי שלא מועילה תפיסתו.

אמנם אם אותו חולה לא ידע שהוא חולה והדביק אחרים נראה שהוא תלוי במחלוקת האם צריך לצאת ידי שמים שהתוספות (בבא קמא נו, ע"א ד"ה כסוי כסיתיה) כתבו על דברי הגמרא, שלרב אשי איתמר נמי טמון באש מהו דתימא אנא כסווי כסיתיה ניהלך בדיני שמים נמי לא נחייב קמ"ל. והקשו התופסת: ואם תאמר גלוי וידוע למקום למה נתכוין אם לטובה אם לרעה, ותרצו אפילו במתכוין לטובה שלא ימהר לשרוף, ויכול להציל בעל הבית בתוך כך, מכל מקום בדיני שמים חייב דאיבעי ליה לאודהורי ולאסוקי אדעתיה שלא יבוא הפסד בכך. עכ"ל. ומבואר שגם כשחשב לטובה חברו אפילו הכי חייב על הנזק. אולם הרא"ה והמאירי (שם הובא דבריו בשיטה מקובצת) כתבו שאם כוונתו של המזיק לטובה הניזק פטור, וז"ל: היתה דליקה מתפשטת ובה וטמן קמתו של חברו ונעשית טמון באש, ונפטר בעל הדליקה מתשלומיה, הרי יכול לומר שלטובה נתכוון שלא יבער האש כל כך, ונמצא שאין כאן כוונה להזיק ופטור מדיני אדם, ומכל מקום חייב בדיני שמים אם היתה כוונתו להפקיע את התשלומין. עכ"ל. ועולה שנידונו יהיה תלוי במחלוקת הראשונים הנזכרת. ועוד ראה שהארכתי בכל זה בספרי דרך האתרים (סימן קע).

¹¹ כן כתבת באריכות גדולה בספרי דרך האתרים (בקיצורי ההלכות פרק א סעיף ג, ובתשובות סימן ג-ד) ואחזור על עיקרי הדברים בקצרה הזכרתי מחלוקת ראשונים האם להתפלל בשעה שהציבור מתפללים הוי תפילה בציבור או כמעלה, והנה הגמרא במסכת פסחים (פה ע"ב) מובא על המשנה שדנה בענין קביעות מקום באכילת קרבן פסח, אמר רב יהודה אמר רב וכן לתפלה. (דהמתפללים צריכים להיות במקום אחד) ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. ובמסכת סוטה (לח ע"ב) מצינו סתמא דגמרא אליבא דרבי יהושע בן לוי, לענין ברכת כהנים שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת, והיינו שיוצא אפילו כשנמצא ברשות אחרת.

הקשה הריטב"א (ראש השנה כז ע"ב ד"ה והא דתנן) על שיטת רב, מהמבואר במסכת ראש השנה (שם) העובר מאחורי בית הכנסת ושומע קול שופר, או קול מגילה, אם כיון לכו יצא, וקשה דאיך יתבאר המשנה אליבא דרב שכל הציבור צריכים להיות במקום אחד.

וכן קשה לפי השיטות שהזכרנו לעיל, הדמתפלל בשעה שהציבור מתפללים חשיב תפלה בציבור, למה אין זו סתירה לשיטת רב דצריך שיהיו כולם במקום אחד, ולא מצינו שרב יחלוק על דין דבשעה שהציבור מתפללים ומוכח כתיורן הריטב"א (שם) וז"ל 'דהיא דפסחים לא מיירי לענין צירוף אלא לענין לענות בכל דבר שבקדושה עם הצבור, הוא דפליגי רב ור' יהושע, והלכתא כר' יהושע שהוא עונה עמהם, ואפשר שיוצא גם כן ידי חובה כאילו היה בפנים וכדמיירי לענין פסח לאפוקי ידי חובה וכדמיינתי ליה במסכת סוטה להיות בכלל המתברכין.

העולה מדבריו, דחלוק דין לצאת ידי חובת תפילת בציבור, מהא דלענות דבר שבקדושה עם הציבור, דבהא דפליגי רב יהושע ורב הוא לענות דבר שבקדושה, אבל לענין לצאת ידי חובה אפשר דמודה רב, והביאור בדבריו דכדי שיחול עליו דין עשרה לענות דבר שבקדושה, צריך שיצטרף לעשרה, ולא בכדי שיענה את מה שהעשרה אומרים אלא שיצטרף למנין עשרה שהוא תנאי לענות דבר שבקדושה וזה נחלקו רב ורבי יהושע בן לוי, ולריב"ל אין מחיצה של ברזל מפסיקה. וכתב רש"י שם (פסחים שם ד"ה מחיצה) שאין הפסק לפני המקום, שהכל גלוי וידוע לפניו, ואין סתימה לפניו. וביאור דבריו דמאתר שהשכינה שורה בתוך עשרה, אזי אין הפסק לפני המקום, כל מי שרוצה לצרף עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה, יכול, וכלשון המשנה ברורה (סימן נה ס"ו), ומקורו מ"ה לבוש (סימן נה סוף כ), משא"כ לגבי מצאת רב ידי חובת מה שהציבור אומרים, בזה אפילו רב מודה שיכול להצטרף ולצאת ידי חובה כאילו הוא עם הציבור וכמו שכתב הריטב"א לאחר מכן לגבי מגילה בעשרה וז"ל: 'דאפילו במגילה לא בעי עשרה מדין דבר שבקדושה אלא משום פרסומי ניסא, וכל ששמע מתוך עשרה דאיכא פרסומי ניסא סגי בהכי (דהוא שומע מהם בלי להיות עמהם) דבקריאתה בעינן פרסומי ניסא.

והיוצא מדבריו, דמה שהוא יכול לענות דבר שבקדושה הוא לא מפני ששומע את הציבור, ועל ידי כך הוא מצטרף עמהם מדין שומע כעונה, אלא הוא מצטרף לשונה שבתוכם וחשיב כאילו הוא עונה בתוך העשרה, ואם כן בנידון דידן, שפיר יכול להשתתף עם השכינה שיש בציבור, ולענות דבר שבקדושה, באמצעות מצלמת אינטרנט. וכדברי הריטב"א כן כתבו להדיא עוד ראשונים, האור זרוע (הלכות קריאת שמע סימן ה) כתב וז"ל: 'דהא דקאמר ריב"ל אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים היינו דוקא ששליח צבור ותשעה עמו בביהכ"ס, שאותם שחוץ לביהכ"ס יוצאים בתפלת שליח צבור'. היינו שאין זה רק ענין של עניית אמון גרידא, אלא הם יוצאים ידי חובת תפילה בציבור. וכן מבואר בדברי הר"ן (ראש השנה ז, ע"א מדפי הר"ף בד"ה והקשו) דאליבא דרבי יהושע בן לוי אם עומד בחוץ ועונה עם הציבור, אלא הוא כעומד בתוך עשרה שבפנים. עיי"ש. ומשמע שנחשב למתפלל עם הציבור.

וכן מבואר בתוספות (עירובין ז"ב ד"ה תשעה) שכתבו לבאר את מחלוקת רב ורבי יהושע בן לוי האם מחיצה מפסקת בין הציבור ליחיד, שלפי רב מחיצה מפסקת, והטעם כתבו 'משום דקיימא לן (מגילה כג ע"ב) שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה, ולכן קסבר רב שהנמצא מהאגף ולחוץ אינו יכול לענות דלא הוי בכלל ציבור שבפנים, וריב"ל סבר דאפילו מחיצה אינה מפסקת והוי בכלל הציבור'. וכן כתב תוספות הרא"ש (שם).

ומפירושו, שכל נקודת המחלוקת היא, האם נחשב את היחיד כמו שנמצא עם הציבור או לא. אך למאי דקיימא לן להלכה שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת שפיר נחשב שהיחיד נמצא עם הציבור, וכמו שביאר התוספות את מחלוקתם. וכן ביאר הרשב"א (עירובין שם) את מחלוקתם, וראה עוד בחידושי הרשב"א (ראש השנה כח ע"ב) שכתב ז"ל: 'יהושע בן לוי אין מחיצה מפסקת והרי הוא כאלו עומד בתוך העשרה שבפנים ועונה עמהם. ובחידושי הר"ן (ראש השנה כז ע"ב) ז"ל: 'יהושע בן לוי אין מחיצה מפסקת והרי הוא כאלו עומד בתוך העשרה שבפנים ועונה עמהם, וקיימ"ל כר' יהושע בן לוי'.

ושבו ראיתי להרב מלכי בקודש (דף קיא ע"ב ק"ב ע"א, ורבינו החיד"א מביא את דבריו בעשרות מקומות) שגם הוכיח מהראשונים שהזכרנו כן, שהעיר לכאורה מדוע הדבר נחשב כמו שהיחיד נמצא עם הציבור, וכתב 'הרי מכל זה מוכח שרוצים (הראשונים שהזכיר למעלה) לחלק דלענין צרוף לא מצטרפי, אלא אם כן הם במקום אחד בלי הפסק ביניהם, אבל מניין נצטרפו והאיכא עשרה שמתפללים כבר, אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת ביניהם, וכל מי ששומע ועונה עימם הוא כאלו יושב אצלם ועונה. ולדידי נראה לי לתת טעם מרווח לדבר, דהיא טעמא דכל דבר שבקדושה בעינן עשרה משום דאין לומר דבר שבקדושה, אלא אם כן אתאי שכניתא, וכל בי עשרה שכניתא שריא, מפני כך אין לומר דבר שבקדושה אלא היכא דאיכא עשרה, ולהכי לענין צרוף בעינן שיהיו עשרה במקום אחד, מפני דלא אתאי שכניתא מעיקרא אלא עד שיהו הם במקום אחד, בלי הפסק מחיצה, אבל מכיון דהא איכא עשרה במקום אחד ואתאי שכניתא תו אין הוא הפסק מחיצה, דאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים וכל המתפלל עמהם הוי להו כאלו הוא בתוכם, אפילו דאיכא ביניהם הפסק מחיצה, ומינה לנדון דידן דהמתפלל עמהם ועונה קדיש וקדושה חשיב כמתפלל בעשרה, דהא דבר הצריך עשרה כגון עניית קדיש וקדושה, דאם לא היה נחשב כאלו הוא בתוך עשרה לא היה אפשר לו לענות, דמהאי טעמא אסר רב דלא ס"ל כריב"ל לענות, וכן אמרו בירושלמי, מיייתי לה הבית יוסף סימן נה דאי איכא טינוף או גוי באמצע מפסיק, וכי ליכא טינוף או גוי קיימא לן כריב"ל כמבואר בבית יוסף ובשולחן ערוך סימן נה דאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת, והוי ליה כאלו הוא

ב. ענית קדיש וקדושה

וכל האמור לעיל שאותו אדם הנמצא בבידוד רשאי לענות אמן וקדושה וברכו, זהו דווקא כשמעברים לו את התפילה באמצעות טלפון בשידור ישיר באופן שהתפילה והברכות מגיעים לאוזניו ללא איחור¹².

ג. אמירת קדיש מהבית

אדם הנמצא בבידוד וצריך לומר קדיש על אביו ואמו, כגון שהוא בתוך השנה של האבל, או בשבוע של יום הפקודה, יכול להתחבר באמצעות הטלפון החכם לבית הכנסת ולומר קדיש על ידי שיצטרף עם אדם האומר קדיש בבית הכנסת¹³.

בתוך העשרה, ויכול לענות, והוא הדין לכל דבר הצריך עשרה כגון התפלה וכיוצא דבעינן שתהיה בעשרה כיון דשומע ומתפלל ועונה עמהם הו"ל כמתפלל בעשרה. (והביא את דבריו הגאון החיד"א בספרו מחזיק ברכה סימן נה אות ט, עיי"ש). וכן ראה בט"ז (סימן קלא ס"ק ז).

ומבואר שהמצטרף לשכינה שבתוכם חשיב כאילו הוא עונה בתוך העשרה, ואם כן בנידון דידן, שפיר יכול להשתתף עם השכינה שיש בציבור, ולענות דבר שבקדושה, באמצעות מצלמת אינטרנט.

והנה בשולחן ערוך (שם סעיף יג וסעיף כ) כתב: שצריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם והעומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ, והיינו כשסוגר הדלת ממקום שפה פנימית של עובי הדלת ולחוץ כלחוץ. אך אם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות עמהם. עכ"ל. וביאר המשנה ברורה (ס"ק ס) שכוונת השולחן ערוך שכתב 'אם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות' זה אפילו הוא בבית אחר רחוק לגמרי, שכיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה, יכול. עיי"ש.

ואם כן לכאורה יוצא, ששפיר יכול הרואה באמצעות 'מצלמת אינטרנט' להצטרף עם העשרה, וזה נחשב לתפילה בציבור. ואין לדחות ולומר דעדיין חזרו למחלוקת הגדולה בדברי האחרונים שהזכרנו למעלה (סימן א), האם שמיעה באמצעות הטלפון מועילה, והוא הדין למצלמת אינטרנט, שלפי הסוברים שזה נחשב שמיעה הרי שיוצא ידי חובת תפילה בציבור, אך לסוברים שאין זה נחשב לשמיעה אין זה נחשב לתפילה בציבור, אך בנידוננו נראה שגם להסוברים שלא יוצאים ידי חובה הרי עכ"פ הוא מצטרף לציבור שמתפללים, הגם שאינו שומע את קולם ממש, וכלשונו של המשנה ברורה: 'כל מי שרוצה לצרף עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה יכול'.

¹² ראה באריכות עצומה בספרי דרך האתרים (סימן ב).

¹³ הנה כן הארכתי בספרי דרך האתרים (סימן ה), שהנה לפי שמה שהעלנו ששפיר זה נחשב לתפילה בציבור הוא הדין שיכול לומר קדיש אם הוא מתחבר לציבור, ואין להעיר שבגמרא עירובין (צב ע"ב), ונפסק הלכה ברמב"ם (הלכות תפילה פרק ח הלכה ז) ובשולחן ערוך (סימן נה סעיף יז) שאם היו הציבור ברשות אחת והשליח ציבור ברשות אחרת, אפילו ששני הרשויות סמוכות זו לזו, אין השליח ציבור מוציא אותם ידי חובתם, מפני שהשליח ציבור צריך להיות באותה רשות עם הקהל, והנה הגם שאנו מגדירים את החידה המכונה והשומע והרואה את אשר נעשה בבית הכנסת באמצעות 'מצלמת אינטרנט' כמו שנמצא בכלל הציבור ממש, אך עדיין האומר קדיש דומה הוא לשליח ציבור הנמצא ברשות אחרת שאינו יכול להוציא את האחרים ידי חובתם.

יש לומר שכל האמור הוא דווקא בשליח ציבור שיש דין וצורך מתקנת חכמים שיהיה בציבור ממש כדי להוציא את אנשים שאינם בקיאים, ולא רק יהיה נכלל מבחינה דינית עם הציבור, ואדם שאינו שליח ציבור אלא אומר קדיש יתום ביחד עם האומרים קדיש בבית הכנסת, בוודאי שיכול להצטרף עם הציבור ולומר עמהם יחד.

אך שוב עוררני ידידי הגר"ד כהן שליט"א לדברי אדונינו רבינו יוסף חיים זיע"א בשו"ת רב פעלים (חלק ב אורח חיים סימן יד ד"ה ואשר שאלת אם) שהביא מנהג שנהגו ביישיבת 'בית אל' מידידו אשר בעיר האבות חברון הגר"א מנ"י, שבעל היאר צייט' היה אומר את הקדיש בלחש שאין הציבור שומעים את קולו, והחזן היה אומר בקול רם, והביא שכן כתב הפתח הדביר

ד. קריאת פרשת זכור

הנמצא בבידוד שאינו יכול לבוא לבית הכנסת לקריאת פרשת זכור יכון לצאת ידי חובת המצוה כשיקראו פרשת כי תצא,¹⁴ ונכון שיקרא פרשת זכור מתוך החומש שהרי לפי הרמב"ם והרמב"ן אין מצות עשה לקרוא דווקא מתוך ספר תורה, ולפחות לפי שיטתם שיצא ידי חובה בקריאה מתוך החומש.

ה. מקרא מגילה

אדם הנמצא בבידוד לא יכול לצאת ידי חובה כששומע את המגילה באמצעות הטלפון או כשרואה את מקרא המגילה בשידור ישיר או באמצעות הטלפון, והסיבה לכך שהקול מתורגם לאותות חשמליים ואין זה קול הקורא עצמו, ובכזה מצב לא אומרים את הכלל 'שומע כעונה'¹⁵, אלא שיבוא חזן וישיב בסלון הסמוך לחדר, או

(סימן קכה ס"ק ב). וכתב על זה רבינו יוסף חיים 'וספר פתח הדביר ח"ב אינו מצוי אצלינו לראות מה כתב בזה, אך תסגי לן עדות הרב החסיד נר"ו (ז"ל) שמעיד על מנהג החסידים בבית אל יב"ץ, דמשמע דאין קפידה בזה, דאע"ג דבזה הייב טעמא שלא לערבב הכונה, אכתי אם יש קפידה בזה ילך זה בעל יארציי"ט לומר קדיש בבית הכנסת אחרת'. אמנם שוב הביא רבינו הבן איש חי שם מדברי 'הגאון בנין ציון סימן קכב שהשיב לגאון אחד שרצה לתקן שהש"ץ יאמר הקדיש בקול רם והאבלים בלחש עמו, דתרי קלי לא מישתמעו, והשיב לו הגאון הנוכח הלא תכלית וגודלת ענין הקדיש הוא מ"ש באגרות ששמעו אותו האיש אם יאמר בנו ברכו את ה' המבורך ברבים יזכה וכו', והיינו שכמו שעל פי דבורו יזכו רבים לקדש שם שמים, כן יזכה אביו על ידו, ואיך יושג תכלית זה אם האבלים יאמרו קדיש וקולם בל ישמע, הלא שתוקותם יפה מדבורם, כי נראה כשקר בפיהם תרמית בלבבם לומר לרבים שבחו לה' אתנו ואמרו אמן יהא שמיא רבא, ונשמרים לבלתי הרים קול לבל ישמעו רבים דבריהם'.

וסיים רבינו הבן איש חי 'הרי הגאון ז"ל מסבירה דנפשיה קרא ערער על הדבר, ונכון ליהור בזה לכתחילה, וזה הכלל שב ואל תעשה עדיף. וכן חזר על הדברים בקצרה בספרו הקדוש בן איש חי (פרשת ויחי אות טז), ובכף החיים (סימן נה אות לב), ובספר חזון עובדיה (חלק א אבלות עמוד שנג) גם מבואר שהוא רק לכתחילה. ועולה מכל זה, שלכתחילה יש לומר את הקדיש בקול רם לחוש לדברי הבנין ציון, ובג"ד הוא שעת הדחק, ובפרט שבשו"ת ישכיל עדי (חלק ה סימן כ) ובשו"ת אור לציון (חלק ב עמוד מז) העלו לדינא כשיטת הפתח הדביר הנוכח. דו"ק.

¹⁴ לפי המבואר בספר המצוות למהר"ם שיקן (מצוה תרה) ובשו"ת דברי יואל (אורח חיים סימן לג) וע"ע בשו"ת יביע אומר (חלק ה, אורח חיים סימן נד).

¹⁵ נחלקו האחרונים בדורות שעברו לענין לצאת ידי חובה באמצעות הטלפון, ועולה מדבריהם שלש שיטות: ישנם הסוברים שניתן לצאת ידי חובה באמצעות הטלפון, וטעמם כיון שהקול הנשמע מעבר לקו הוא קולו של המוציא, כך סובר בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ב סימן עב), ובעקבותיו הלכו עוד אחרונים ראה לתלמידו של המנחת אלעזר בשו"ת ירושת הפליטה (סימן ט), והוסיף שאף ניתן לצאת ידי חובת קול שופר דרך הטלפון. וכן העלו הרבה אחרונים כדברי המנחת אלעזר, ראה בשו"ת שערי דעה (חלק א סימן ב), בשו"ת אורח משפט (אורח חיים סימן מח), ובשו"ת פני מבין (אורח חיים סימן לג). ובשו"ת הים הגדול (סימן כט). עיי"ש. ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ח סימן יא), והביא שכן סובר בספר מנחת אהרן (סימן יח), וכן כתב הגר"צ פ"פ פראנק בספרו מקראי קודש (חנוכה ופורים עמוד צו, תשובה שגם נדפסה בשו"ת מנחת יצחק (חלק ב סימן יג) שיוצאים ידי חובת קריאת מגילה דרך הטלפון. עיי"ש. ואכן לפי האחרונים הללו הרי שיוצאים ידי חובה גם דרך מצלמת אינטרנט, הן בקריאת המגילה והן בהבדלה.

אמנם יש הסוברים שלא ניתן לצאת ידי חובה באמצעות הטלפון, וטעמם, כיון שאין השומע שומע את קולו הטבעי של המשמיע, אלא את קול תגודות החשמל, כך סבר בשו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן ט) שכתב בארוכה להחמיר בשמיעה דרך הטלפון, וסברתו שדוקא כשרושם שמיעת האוזן נעשה באופן ישיר על ידי קול השופר, שמעוזה את האויר ויוצר גלי קול זה נחשב ששמע לקול שופר, מה שאין כן כששומע תגודות של ממברנה אע"פ שאותם תגודות יוצרות קול כדוגמת השופר, מכל מקום אינו שומע קול שופר, אלא קול תגודות ממברנה, ולכן אין יוצאים בו ידי חובה בקריאת שמע ותפלה ומגילה. וכבר

לחדר המדרגות ויקרא את המגילה, והנמצא בבידוד ישמע את המגילה ויצא ידי חובה, ואם אין אפשרות כזאת, יקרא הלל בלי ברכה¹⁶, וכן יקרא את המגילה מתוך חומש בלא ברכה¹⁷.

ו. מתנות לאביונים משלוח מנות

אדם הנמצא בבידוד ישלח שליח שייתן בעברו מתנות לאביונים ומשלוח מנות, וכן ניתן לקיים מצות מתנות לאביונים בתשלום מקוון על ידי כרטיס אשראי¹⁸.

ז. ברכת האילנות

אדם הנמצא בבידוד ורצונו לברך ברכת האילנות, הרי שלא ניתן לקטוף לו ענף מהעץ היוצא ממנו פרחים ולהביא לו את זה לביתו¹⁹, אמנם אם אותו אדם הנמצא בבידוד בירך על הענף ברכת האילנות שוב לא יברך ברכת האילנות משום ספק ברכות להקל²⁰.

כבר הארכתי בס"ד בספרי דרך האתרים (סימן יג) שלא ניתן להעביר שידור ישיר באמצעות מצלמת אינטרנט את ראיית האילנות, כיון שאין זה נחשב ל'ראיה' אלא

קדם לו הגאון רבי חיים ברלין בתשובה שנדפסה בשו"ת אהלי אהרון (סימן סד), והגאון המהרש"ם בספר דעת תורה (סימן תרפט), וכן כתב בשו"ת חלקת יעקב (אורח חיים סימן פב). ובשו"ת יביע אומר (חלק א אורח חיים סימן יט) מצדד בזה כשיטת המנחת שלמה, וכן סוברים עוד אחרונים, בשו"ת באר משה (חלק ג סימן קסו, וחלק ז סימן קי), ובשו"ת משנה הלכות (חלק ד סימן פה, וחלק ה סימן עב), והגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו תשובות והנהגות (חלק א, סימן קנה), וביתר ביאור בספרו מועדים וזמנים (חלק ו סימן קה, חלק ח סימן א וסימן קה).

ויש המצדדים שניתן לצאת ידי חובה, כן מתבאר מדברי האגרות משה (אורח חיים חלק ב סימן קה), והניף ידו שנית בשו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן קכו) וכן בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ח סימן יא) כתב שאין למהות על הסומכים על דברי המקילים, ומאידך בתשובה שלו שנדפסה בשו"ת משפטי עוזיאל (מהדורא תניינא סימן ל) כתב להחמיר בזה, ונראה שרק מצדד שיוצאים ידי חובה. וכן נראה דעת שו"ת שבט הלוי (חלק ה סימן פד).

אך להלכה נקטינן שלא ניתן להוציא ידי חובה באמצעות הטלפון והוא הדין באמצעות מצלמת אינטרנט, שהרי גלי הקול מתורגמים לאותות אלקטרוניים, ואין זה קול האדם המוציא ידי חובה. והארכנו בפרטי דינים אלו במדור התשובות (סימן א).

¹⁶ כמו שהאריך רבינו החיד"א בספרו ברכי יוסף (סימן תרצג ס"ק ד), ובמחזיק ברכה (שם ס"ק א), ובשו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן קצב), ובתשובה מאהבה (חלק א סימן מה), ובשו"ת כתב סופר (סימן קמז), ובשו"ת שדה יצחק (סימן מג), ובספר ילקוט יוסף (פורים עמוד תקנא).

¹⁷ כן כתב רבינו חיים פלאגי בספרו רוח חיים (סימן תרצב אות ב) באדם שאין לו מגילה שיקראה בלא ברכה, הובא להלכה בספר ילקוט יוסף (פורים עמוד תקנב).

¹⁸ ראה באריכות בספרי דרך האתרים (סימן סב).

¹⁹ הגם שהמהרש"ם בספרו דעת תורה (סימן רכו) כתב שיכול לברך, העיר עליו בספר חזון עובדיה (עמוד י) שבגמרא כתוב 'האי מאן דנפקי' היינו יוצא, ולכאורה על זה יכול לענות המהרש"ם שהגמרא דיברה בהווה ולפי המציאות, שהרי מי שרואה מחלון ביתו אילנות לא יכול לברך כי לא יצא מביתו אתמהה?! וברר שעיקר הערת החזון עובדיה הוא דכיון שמברכים 'להינות בהם בני אדם' הרי ענף של עץ אין אפשרות שיצא ממנה פירות מצד עצמה, וכן עיין בשו"ת להורות נתן (חלק ה סימן יא).

²⁰ כיון שלפי שיטת המהרש"ם הוא כבר יצא ידי חובתו, ובפרט לפי דברי שו"ת שבט הלוי שאביא לקמן. דו"ק.

הנמצא בבידוד יכול לכתחילה למכור את החמיץ שלו באמצעות האינטרנט באתר של הרבות הראשית והבדצ"ם השונים²⁵.

י. להכניסו בבריתו של אברהם אבינו

אדם הנמצא בבידוד ונבצר ממנו להיות בברית של בנו, יכול לברך 'להכניסו בבריתו של אברהם' וברכת 'שהחיינו' כשיראה את הברית בשידור חי באמצעות מצלמת אינטרנט²⁶.

יא ניהום אבלים

אדם שיושב בבידוד ואינו יכול להשתתף בהלוויה יעשה לעצמו את הקריעה ויברך דיין האמת, וכאן צריך הנחייה מדוקדקת של רב כיצד יעשה את הקריעה ושאר דינים, ויקבל ניהומים באמצעות הטלפון או באמצעות מצלמת אינטרנט²⁷.

²⁵ וכיוצא בזה כתבו הפוסקים שניתן למכור את החמיץ באמצעות טלפון, כן כתב ביסודי ישורון (חלק ו עמוד רצט), ובשו"ת ישכיל עבדי (חלק ו אורח חיים סימן יז), ובספר נפש חיה (אורח חיים סימן תמג סעיף א), ובשו"ת רבבות אפרים (אורח חיים סימן תרצג אות א), ובשו"ת תפארת צבי (חלק ב סימן כד). וראה במה שהארכתי בכל זה בספרי דרך האתרים (סימן ג).

²⁶ ראה באריכות בספר דרך האתרים (סימן פג), וכן כתב לענין ברכות אלו באמצעות הטלפון הגר"ש אלישיב זצ"ל כפי שהביא בשמו בספר וישמעו משה (עמוד רצא), ובספר האשרי האישי (חלק ב יורה דעה עמוד עד).

²⁷ ראה בספרי דרך האתרים ראה בארוכה במדור התשובות (סימן פח), דהזכרנו משו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן מ אות יא) לאחר שהביא את דברי הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד הלכה ז) שניחום אבלים הוא נמילות חסד עם החיים והמתים. וכתב האגרות משה 'ומשמע לי שמצד האבל החי שייך לקיים גם ע"י הטלפון, אבל המצוה שמצד טובת המת לא שייך אלא דוקא כשיבא לשם במקום שמתנחמין או במקום שמת, ואף מצד האבל החי נמו ודאי עדיף כשבא לשם שהוא גם מכבדו שזה עצמו הוא ג"כ ענין תנחומין כלשון ר"ע במו"ק דף כ"א כשמתו בניו והספידום כל ישראל עמד ר"ע ואמר אחינו בני ישראל שמעו אפילו שני בני חתנים מנוחם הוא בשביל כבוד שעשיתם, וענין הכבוד לא שייך ע"י הטלפון, דלכן למעשה אם אפשר לו לילך לבית האבלים שהוא קיום מצוה שלמה לא שייך שיפטר בטלפון, אך קצת מצוה יש גם ע"י הטלפון. עכ"ל. וכן העלו עוד אחרונים בשו"ת באר משה (חלק ב סימן קד חלק ז סימן נח), ובספר חזון עובדיה (אבלות חלק א עמוד יב, חלק ג עמוד סט), ובשו"ת ישיב יצחק (חלק ג סימן לא), ולפי דבריהם אלו הרי ששפיר ניתן לקיים מצות ניהום אבלים באמצעות 'מצלמת אינטרנט' בדרגה יותר טובה מאשר באמצעות הטלפון.

פרק ג

סגירות ותפילות למנוע את הנגיף

א. מאה ברכות בכל יום

בואו ונביט בספרי הראשונים והאחרונים ומהם נלמד איך לבטל את המגיפה והחרון אף מעלינו, הנה בדורו של דוד המלך הייתה מגיפה של ממש... כל יום מתים 'מאה בחורים צעירים וחזקים'.. (כמבואר בטור סימן מו ומקורו מהמדרש רבה במדבר פרשה יח אות כא) תארו לכם בחור צעיר בגיל 17... חזק וחסון יוצא מהבית... ופתאום בלי שום הודעה מוקדמת... טראח!!! בום!!! נופל ומת... לא בחור אחד ולא שתיים... אלא מאה בחורים בכל יום... מאה לוויית בכל יום... לא יום ולא יומיים... חודשים על גבי חודשים... איזה צער... איזו עוגמת נפש... אלפי בחורים צעירים מתים... התחילו נבאי ישראל וחכמי ישראל לחקור ולדרוש... ולהתבונן בשל מי הרעה והמגיפה הנוראה הזו??? ומיד קם דוד המלך ואמר אני יודע למה המגיפה הזו באה עלינו... פתח דוד המלך ודרש את הפסוק האמור 'ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך' קם דוד ודרש 'מה ה' אלוך שואל מעמך' אל תקרי 'מה' אלא 'מאה'... עמד ותיקן מאה ברכות... ומאז שתיקן מאה ברכות פסקו בחורי ישראל מלמות... והמגיפה פסקה לה...²⁸

ותסלחו לי אבל יש לי כמה שאלות... למה דוד המלך תיקן שיברכו מאה ברכות להציל את בחורי ישראל ממוות... למה דווקא מאה ברכות... אולי היה מתקן שבכל יום ויום יתנו 'מאה פרוטות לצדקה'.. ומקרא מפורש נאמר 'וצדקה תציל ממות'??? ומה בכלל הקשר בין 'ברכה' ל'מוות'... 'ל'חיים'...??? מהיכן ידע דוד המלך שסיבת המוות והמגיפה היא בגלל שלא ברכו מאה ברכות??? ובכלל מה??? בגלל שלא מברכים מאה ברכות בכל יום זה כבר סיבה שימותו ויפלו מאה בחורים בכל יום??? ועוד אם אני מבין נכון!!! לא מדובר באנשים רעים ורשעים שהם לא מברכים... ממש לא!!! אלא מדובר באנשים שמברכים... ואם נעשה חשבון הרי שבכל יום ויום אנחנו מתפללים שלש תפילות ביום שבכל תפילה יש 19 ברכות... ברכות השחר...

²⁸ יש עוד אריכות רבה שמאה ברכות מנוע מגיפה, ואציין בקצרה, ראה בשו"ת מן השמים (סימן מ) שהשיבו לו מן השמים שמאה ברכות היא קטורת לפני ה' יתברך, וכן הוא באורחות חיים (סימן ד), ובכלבו (סימן קח ד"ב ובמה מכסין), וכן כעת ראיתי ספר שלם שנכתב בנושא זה הנקרא ספר ברכת טוב שהאר"ך וקיבץ בוה את כל המדרשים ומקורות ההלכה עיין עליו.

ברכות קריאת שמע... אוכלים ושותים... ומגיעים בקלות למאה ברכות ויותר... ומן הסתם גם בימי דוד המלך היו מגיעים למאה ברכות... אז על מה יצא הקצף על זה שלא ספרו כמה ברכות ברכו??? ועוד שאלה אחרונה למה דורשים את חובת המאה ברכות מהפסוק של פרשתנו המדבר מענייני יראת שמים???

בשביל להבין את כל זה המושיל משל למה הדבר דומה... 'יעקב דגני' יהודי עשיר ממש מעשירי תבל... ליעקב דגני היה בן יחיד... שהוא ואשתו וכל קרוביו טיפחו אותו ופינקו אותו... יום אחד הבן הקטן... שכבר לא היה קטן כל כך עשה מעשה נפשע עד מאוד... מעשה שהתפרסם בכותרות העיתונים... מעשה נוראי שפתח את מבזקי החדשות עם תמונות של בנו... האבא יעקב דגני... העשיר המכובד המדופלם לא יכל לשאת את הבושה והחרפה... מיד הוא גרש את בנו יחידו אל מחוץ לבית... אמר לו תלך מכאן... תבייש לך... תסתלק מכאן... הבן עזב את בית אביו... ועברו כבר ימים שבועות והבן מתגעגע לאבא שלו... אבל הוא ידע את גודל הבושות שהוא עשה לאבא שלו... התייעץ הבן עם אחד מהחברים והידידים הטובים של האבא ושאל אותו איך אני ירצה את אבא שלי?? איך אני ינחם אותו?? אמר לו תשמע כל יום ויום תתקשר אליו ותשאיר לו הודעה... לא הודעה אחת ולא שתיים... אלא מאה הודעות בכל יום... ובהודעות תברך אותו על כל מה שהוא נתן לך עד היום... ועל כל מה שהוא עתיד לתת לך תשבח אותו... וככה כל יום הבן היה מתקשר לאבא... אבא אתה ברוך... תודה לך... אבא אין כמוך... והנה יעקב דגני רואה על הצג של הטלפון 100 הודעות קוליות... מהבן שלו הוא יושב ושומע.. הודעה מספר 1 – אבא מה נשמע מה שלומך... תבורך בכל הברכות... הודעה מספר 2 – אבא אין כמוך בעולם אני אוהב אותך מאוד.. וכן הלאה האבא כל כך התרגש עם כל זה שאולי הבן שלי עשה מעשה נפשע... אבל עדיין הוא בקשר איתי עדיין הוא רוצה אותי... עדיין הוא מחפש אותי...

והנמשל, דוד המלך שראה איך מתים בכל יום מאה בחורים... ידע דוד המלך שעם ישראל צריכים לשנות את דרכיהם ולשוב בתושבה אבל עד שעם ישראל יחזור בתושבה... וישכנעו אותם לסור מדרכם הרעה... ימותו עוד כמה מאות בחורים... אמר דוד המלך יש לי פתרון מהיר וקל לבטל את החרון אף ואת הכעס... לברך מאה ברכות בכל יום... דהיינו מאה פעמים להתקשר להקב"ה ולומר לו אתה מקור לכל הברכות... ממך הכל.. אתה מלך העולם... אז גם אם יש גזירה ומגיפה..

שיזה בעצם מחמת הריחוק מהקב"ה המילים האלה אתה מלך העולם... אתה האדון על כולם בעצם מחברות אותנו ומקשרות אותנו שוב להקב"ה...

המילה 'ברוך'... היא מתפרשת גם בלשון ברכה... אבל גם מלשון 'הרכבה'... (דרך אגב 'הברכה'... ו'הרכבה' זה אותם אותיות)... כמו שנאמר במשנה במסכת כלאים (פרק ז משנה א) 'המברך את הגפן.. דהיינו המחבר.. שאתה מברך על תפוח.. אתה מתחבר עם הקב"ה... אתה נזכר בו... וזה מה שכותב רבינו הרמב"ם (הלכות ברכות פרק א הלכה ד) למה יש חובה לברך לפני האכילה כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו'...

ולא סתם אחים יקרים כל המלחמה של היצר הרע והשטן הוא נגד המאה הברכות הללו... ורמזו את זה המקובלים (ראיתי את זה לפני הרבה שנים באחד מספרי רבינו יוסף חיים זיע"א) בשעה ששירו של עשיו שהוא הס"מ הרשע נלחם עם יעקב אבינו היכן הוא נתן את המכה שלו 'כי נָנַע פְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב - כַּף' עולה בגימטרייה 100... דהיינו איפה יצר הרע נותן את המכה שלו במאה ברכות... לכן אפשר לומר ששמו של היצר הרע הוא 'ס"מ' שגם עולה בגימטרייה 100, וזה כנגד זה עשה ה' הטומאה של הס"מ שעולה מספרה 100 כנגד 100 ברכות...

והחיוב לחשבן מאה ברכות הוא נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן מז, ובסימן רצא).

ב. מנין מאה הברכות

את מנין מאה הברכות מונים מהלילה²⁹, וגם נשים חייבות במאה ברכות³⁰.

ג. פיטום הקטורת

²⁹ כן העלה בשולחן ערוך (סימן מז), ובשולחן ערוך (סימן קנח), ובספר הליכות עולם (חלק א וישב עמוד נט) והסתפקתי לפי מה דקיימא לן (שולחן ערוך סימן קח, ובסימן רלד) שאדם שלא יתפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים האם אותם הברכות שהם כשלושין זה עולה לו ליום הקודם או ליום הבא. וצ"ע.

³⁰ כך האריך רבינו זצ"ל בספרו הליכות עולם (חלק א עמוד נט), והן צריכות להיזהר בזה יותר שהרי נשים לא מברכות ברכת ישתבח כמבואר בשו"ת יחזה דעת (חלק ג סימן ג), וכן לא מברכות ברכות קריאת שמע כמבואר בשו"ת יביע אומר (אורח חיים חלק ב סימן ו), ובחלק ג סימן ו).

יש לומר פיתום הקטורת בכוונה גדולה ובהבנה ובזה מבטל את כל הפגעים והמגיפות³¹.

ד. עשב רוטא

אדם שמהזיק בביתו עשב 'רודא' ניצול מן המגיפה, שכן בלשון התלמוד הוא נקרא 'הפיגם' שזה אותיות מגיפה³².

ג. טהרת המשפחה

יש להיזהר ולשמור מכל משמר את כל ההרחקות של טהרת המשפחה, והשומר והמדקדק ניצול מן המגיפה³³.

ד. דבר שבקדושה במקום טינופת

להיזהר לא לומר שום דבר שבקדושה במקום טינופת, וכן יש להיזהר לא להעביר ספר תורה במקום טינוף³⁴.

ה. פרשת העקידה

יזהרו בקריאת פרשת העקדה בכל יום לפני תפילת מנחה³⁵.

ו. יאמר פסוק זה

³¹ ראה זוהר (פרשת ויחי דף רל ע"א, וירא דף ק ע"ב ויקהל ריט ע"א, בהעלותך קנא ע"ב, כי תשא מג ע"ב), וכן יש אריכות גדולה בספרים וכבר קיבץ בזה את כל הספרים בספר מזהב ומפז עיין עליו שהאריך גם בביאור הענין מדוע יש כוח באמירת הקטורת לבטל כל מיני גזירות ופגעים רעים.

³² ראה לרבינו החיד"א בספרו כיכרו לאדן (מסכת דרך ארץ זוטא פרק ו דף רפה), שמועיל נגד מגיפה, והביאו רבינו זצ"ל בספרו ענף עץ אבות (עמוד קלח), ובשו"ת יביע אומר (חלק ח סימן לו אות טו). ורבינו חיים פלאג"י בספרו רפואה בחיים (פרק יב אות קסא) כתב 'ושמעתי מפה קדוש הרב הגאון המקובל כמהר"ר יעקב ניניו ז"ל כי 'הפיגם' אותיות 'מגיפה' שהוא מציל מן המגיפה. עיי"ש.

³³ כן האריך רבינו חיים פלאג"י בספרו רפואה וחיים (פרק ה אות ג).

³⁴ רפואה וחיים (שם אות ג).

³⁵ רפואה וחיים (שם אות ד).

יאמר פסוק 'אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה' ג' פעמים ישר, וג' פעמים הפוך 'סלע תסובבני פלט רני תצרני מצר לי סתר אתה' והוא מסגול שלא ישלוט בו המגיפה³⁶.

ז. ההתרחקות מכעס

יש להתרחק מכל מיני כעס ודאגה בעיצבון אלא יהיה בשמחה, שהדאגה והעיצבון מבאים את המגיפה לאדם³⁷.

ח. סכין פגומה

השוחטים צריכים לזהר מאוד מפגימה בסכין השחיטה, שכן 'פגימה' אותיות 'מגיפה'³⁸.

ט. צדקה

צדקה, הנותן צדקה בזמן המגיפה אפילו שקשה לו הרי הוא ניצול ממנה³⁹.

י. גזיזת ציפורניים

גזיזת ציפורניים בערב שבת דווקא שלא יניח שום כוח לקליפה לינוק⁴⁰.

יא. תינוקות של בית רבן

תפילת תינוקות של בית רבן חשובה היא מאוד לבטל כל חרון אף ומגיפות קשות ורעות⁴¹.

יב. אמירת עלינו לשבח יש והפוך

³⁶ רפואה וחיים (שם אות כב).

³⁷ רפואה וחיים (שם אות ל).

³⁸ רפואה וחיים (שם אות מג).

³⁹ רפואה וחיים (שם אות מה).

⁴⁰ ספר רפואה וחיים (שם אות מז) בשם הרב קמח סולת.

⁴¹ רפואה וחיים (שם אות מו). ועוד ראה לרבינו רבי חיים פלאג'י שהאריך באריכות גדולה להביא עוד סגולות וקמיעות שדברים אלו לא ניתן לפרסם כל כך ברבים אלא לצנועים בלבד, וכן עיין בספר שורשי השמות (עמוד תקמח) שיש להקיף את התיבה בזמן המגיפה ז' פעמים, ואמירת אנא בכוח, וראה בספר בשער הכוונות (עמוד תנו) לגאון המקובל הפרוש רבי יעקב עדס (עמוד תנו) שהאריך בביאור סגולה זו. עיי"ש.

לומר בכל יום 'עלינו לשבח', עד 'אין עוד' יש והפוך ארבע פעמים, וזה הסדר⁴²

עלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדולה ליוצר בראשית שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה, שלא שם חלקנו כהם, וגורלנו ככל המונם שהם משתחוים להבל וריק, ומפללים אל אל לא יושיע, ואנחנו משתחוים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ, ומושב יקרו בשמים ממעל ושכינת עוזו בגבהי מרומים הוא אלוקינו ואין עוד אחר.

ועכשיו יאמר הפוך:

אחר עוד ואין אלוקינו הוא מרומים בגבהי עוזו ושכינת ממעל בשמים יקרו ומושב ארץ ויוסד שמים נוטה שהוא הוא ברוך הקדוש המלכים מלכי מלך לפני משתחוים ואנחנו יושיע לא אל אל ומתפללים וריק להבל משתחוים שהם המונם ככל גורלנו כהם חלקנו שם שלא האדמה כמשפחות שמנו ולא הארצות כגויי עשאונו שלא בראשית ליוצר גדולה לתת הכל לאדון לשבח עלינו.

ויאמר אנא בכח גדולת ימינך תתיר צרורה. קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא.

ויחזור פעם שניה עלינו לשבח ישר והפוך כדלעיל, ויאמר: נא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם.

ויחזור פעם שלישית ישר והפוך כאמור ויאמר: ברכם טהרם רחמי צדקתך תמיד גמלם, חסין קדוש ברוב טובך נהל עדתך.

ויחזור שוב פעם רביעית ישר והפוך, ואח"כ יאמר: יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך, שוועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמת מלכינו

והדבר החשוב ביותר שעלינו להתחזק בקיום המצוות ובחזרה בתשובה, כל אדם יודע הכי טוב מה הוא צריך לתקן, לב יודע מרת נפשו, נתחזק כולנו באהבת חינום, עזרה לזולת, התגברות על המידות להרבות קדושה בעולם ובכך נזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

⁴² בספר עבודת הקודש לרבינו החיד"א ובספר דרך ישרה שער התפילה, ובספר לדוד שיר (עמוד קלח).

שכן איתא במדרש (שיר השירים רבה פרשה ב אות כט) 'אמר רבי חייא בר אבא סמוך לימות המשיח דבר גדול בא לעולם, והרשעים כלים, ועל הנשאים נאמר והיה הנאשר בציון ובירושלים קדוש יאמר לו'.